

3. Zaposlenost i zarade

Rezultati oktobarske Ankete o radnoj snazi nisu još objavljeni, a prema podacima ankete RAD, formalna zaposlenost je nastavila da opada i u drugoj polovini 2013.. Posmatrano po sektorima, najveći pad zaposlenosti beleži građevinska delatnost i prerađivačka industrija. Broj nezaposlenih prema evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje je opao od marta do septembra za 17.000 lica, što je uobičajeno sezonsko kretanja u ovom periodu godine. Prosečna mesečna neto zarada u Q3 iznosila je 43.939 dinara ili 385 evra. Na međugodišnjem nivou, prosečna mesečna bruto zarada je nominalno viša za 5,9%, a realno manja za 0,9%. Posmatrano po delatnostima, najveći pad plata u iznosu od 11.5% ostvaren je u Administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima. Preduzeća u oblasti Informisanja i komunikacija beleži najveći rasta neto zarada, koje su na međugodišnjem nivou porasle za 14.6%. U Okviru se bavimo izradom novog Zakona o radu, a posebno se osvrćemo na odredbe oko kojih postoje najveća neslaganja između Ministarstva, sindikata i poslodavaca. U narednoj godini očekujemo smanjenje broja zaposlenih radnika imajući u vidu nekoliko faktora: najavljenju reformu preduzeća u restrukturiranja od kojih će mnoga verovatno biti ugašena, zamrzavanje zapošljavanja u javnom sektoru, stagnaciju privrede.

Zaposlenost

Formalna zaposlenost nastavlja da pada i u Q3 ove godine

Rezultati oktobarske Ankete o radnoj snazi nisu još objavljeni, tako da analizu kretanja na tržištu rada baziramo na osnovu ankete RAD koja se fokusira na formalnu zaposlenost. Na osnovu Tabele 3-1, uočavamo da je formalna zaposlenost u septembru u odnosu na mart ove godine opala za 5.000 i to po osnovu smanjenja broja zaposlenih kod pravnih lica. U odnosu na isti period prošle godine pad iznosi 4.000 radnika što je u skladu sa stagnacijom/opadanjem privredne aktivnosti u većem delu privrede.

Tabela T3-1. Srbija: broj registrovanih zaposlenih i nezaposlenih¹⁾, 2008-2013

		Ukupno zaposleni	Zaposleni kod pravnih lica	Zaposleni kod fizičkih lica			Ukupno broj zaposlenih radnika	Broj nezaposlenih (NSZ)
				Ukupno	Privatni preduzetnici	Zaposleni kod njih		
		1 (=2+3)	2	3 (=4+5)	4	5	6 (=2+5)	7
2008	Mart	2.006	1.432	574	245	329	1.761	795
	Septembar	1.993	1.425	568	245	323	1.748	726
2009	Mart	1.911	1.411	500	210	290	1.701	758
	Septembar	1.868	1.383	485	211	274	1.657	737
2010	Mart	1.817	1.362	455	199	257	1.618	778
	Septembar	1.775	1.348	427	183	244	1.592	721
2011	Mart	1.755	1.349	405	204	201	1.550	774
	Septembar	1.738	1.337	401	203	198	1.535	743
2012	Mart	1.730	1.339	391	203	188	1.527	783
	Septembar	1.724	1.343	381	213	168	1.511	751
2013	Mart	1.725	1.347	378	213	165	1.512	776
	Septembar	1.720	1.342	378	213	165	1.507	759

Izvor: RZS - Polugodišnji izveštaj o zaposlenima i zaradama zaposlenih RAD-1/P; Anketa za dopunu polugodišnjeg izveštaja RAD-1; Polugodišnji izveštaj o privatnim preduzetnicima i zaposlenima kod njih RAD-15; Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ).

Napomena: Korigovani su podaci od oktobra 2012. na osnovu Polugodišnjeg istraživanja Rad-1/P za mart 2013. Pojedinačni podaci o broju privatnih preduzetnika i broju zaposlenih za mart 2013. godine su procena u odnosu na kretanja iz prethodnog perioda.

Fusnote:

1) Kada se govori o registrovanom broju zaposlenih, misli se na formalnu ekonomiju tj. na zaposlena lica koja imaju formalno-pravni ugovor o zaposlenju i na čije se prihode plaćaju porezi i doprinosi.

2) Kada se govori o registrovanom broju nezaposlenih, misli se na lica koja se prijavljuju na evidenciju Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ). NSZ je u septembru 2004. prešla sa praćenja broja lica koja traže posao na praćenje broja nezaposlenih lica, usled čega nemamo seriju za period pre septembra 2004. (kolona 7).

3) Podaci ne obuhvataju zaposlene u Ministarstvu odbrane i Ministarstvu unutrašnjih poslova

3. Zaposlenost i zarade

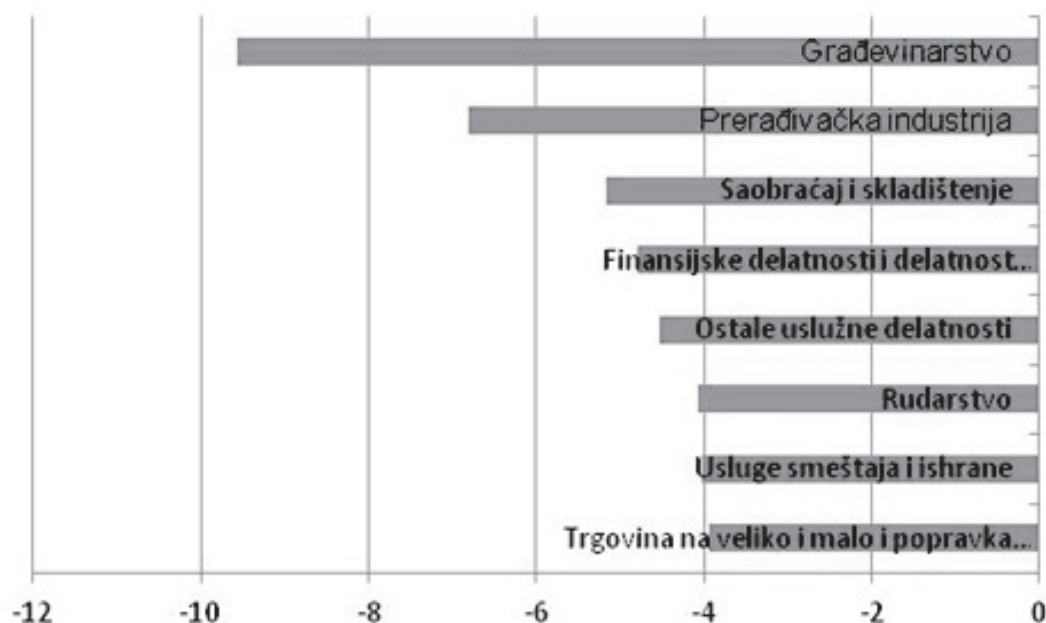
Ukoliko pogledamo kretanje ukupne formalne zaposlenosti od početka krize (oktobar 2008), uočavamo da je zaposlenost najbrže padala prve dve godine. Od septembra 2008. do septembra 2010. broj zaposlenih je smanjen nešto više od 200.000 da bi u naredne dve godine taj pad bio znatno manji, 50.000 lica. Ova kretanja odgovaraju našim ranije iznetim pretpostavkama da je znatno veći pad zaposlenosti u odnosu na pad BDP u Srbiji u periodu krize posledica oslobađanja ranije akumuliranih viškova zaposlenih u privatizovanim preduzećima (videti detaljnije o ovome u Osvrtu broj 4.). Najavljeno okončanje procesa restrukturiranja u narednoj godini imaće za posledicu smanjenje formalne zaposlenosti za nekoliko desetina hiljada, mada su radnici u navedenim preduzećima ekonomski izgubili radna mesta pre više od jedne decenije (videti Osvrt 4.).

Posmatrano po sektorima delatnosti, najveći pad se odigrao u prerađivačkoj industriji gde je broj zaposlenih smanjen za 2000, dok je u oblasti građevinarstva, trgovine, finansija, informisanja, državne uprave i obrazovanja broj zaposlenih opao za po jednu hiljadu. Rast broja zaposlenih je jedino evidentiran u sektoru snabdevanja vodom i upravljanja otpadnim vodama i administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima (za po 1000 radnika; Tabela TP-5)

Najveći pad zaposlenosti od početka 2010. u građevinarstvu i prerađivačkoj industriji

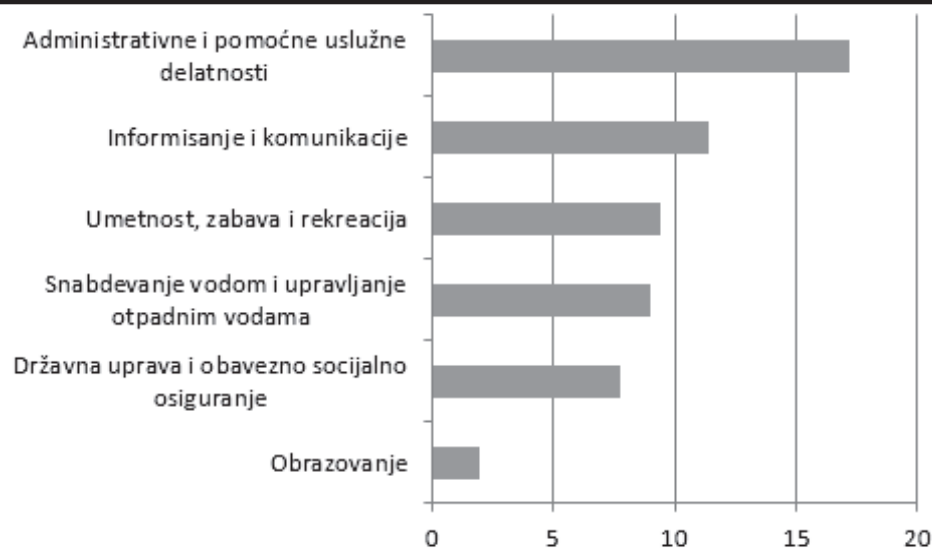
Posmatrano od marta 2010, od kako je uvedena postojeća klasifikacija delatnosti, zaposlenost je najviše opala u građevinarstvu, 9,5%, i prerađivačkoj industriji, 6,8%, dok je u ostalim delatnostima pad iznosio oko 5%. Ono što posebno zabrinjava je što privatni sektor dominira u oblastima koje beleže pad zaposlenosti (Grafik T3-1). Uočavamo i pad broja zaposlenih u finansijskom sektoru što je suprotna situacija onoj od pre desetak godina kada je broj zaposlenih u ovom sektoru ubrzano rastao. Kombinovan uticaj krize ali i moguće predimenzioniranosti ove delatnosti nakon ulaska velikog broja novih banaka na srpsko tržište doveo je do toga da se broj zaposlenih u ovom sektoru iz godine u godinu smanjuje.

Grafik T3-1. Sektori delatnosti koji beleže pad zaposlenosti od 2010. godine, u %

Izvor: Anketa RAD, Republički zavod za statistiku

S druge strane, zaposlenost je najviše porasla u administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima i to 17%. U ovu grupaciju spadaju preduzeća koja se bave iznajmljivanjem i lizingom, zatim zapošljavanjem, poput agencija za privremeno zapošljavanje, a tu spadaju i turističke agencije i agencije za obezbeđenje. Sa stanovišta zdravog rasta zaposlenosti nepovoljna je okolnost to što je od šest sektora u kojima je porasla formalna zaposlenost u četiri izrazito dominira država.

Grafik T3-2. Sektori delatnosti koji beleže rast zaposlenosti od 2010. godine, u %

Izvor: Anketa RAD, Republički zavod za statistiku

Broj nezaposlenih registrovanih kod Nacionalne službe za zapošljavanje opao za 17.000

Kao i uvek do sada, broj lica koja su registrovana kao nezaposlena kod Nacionalne službe za zapošljavanje sezonski opadne od marta do septembra tekuće godine. Ovaj put taj pad je iznosio 17.000, a posledica je činjenice da broj nezaposlenih na evidenciji raste od januara do marta meseca kada dostiže maksimalan iznos jer se pojedinci prijavljuju zbog poreskih olakšica. U trećem kvartalu broj registrovanih nezaposlenih opada a najmanji je u septembru i oktobru zbog sezonskih radova (Tabela T3-1).

U narednoj godini očekujemo smanjenje broja zaposlenih

Imajući u vidu namere Ministarstva privrede iznete kroz Fiskalnu strategiju za 2014., u narednoj godini možemo da očekujemo smanjenje broja zaposlenih jer će se pristupiti "ozdravljenju" potencijalno prosperitetnih kompanija i gašenju poslovno neuspešnih preduzeća iz portfolija Agencije za privatizaciju (615 preduzeća koja zapošljavaju oko 100.000)¹.

Dotadno, trenutno se radi na uspostavljanju centralnog registra zaposlenih u javnom sektoru koji će obuhvatiti sve direktne i indirektne korisnike budžeta Republike, budžeta lokalnih samouprava, organizacije obaveznog socijalnog osiguranja, javne agencije, kao i sva javna preduzeća na republičkom i lokalnom nivou. Kako stoji u Fiskalnoj strategiji, osnivanje Registra će pomoći u procesu utvrđivanja potrebnog broja zaposlenih u svakoj oblasti javnog sektora a nakon toga će se izvršiti i izmene propisa koje regulišu novo zapošljavanje i napredovanje u državnoj upravi. Iako se navodi da će se sprovesti ciljane racionalizacije u javnom sektoru kako bi se došlo do optimalnog broja zaposlenih, nije još jasno da li će to biti sprovedeno 2014. ili tek 2015. godine. Zamrzavanje zapošljavanja u javnom sektoru u naredne dve godine će uticati na smanjenje ukupnog broja zaposlenih. Smanjivanje broja zaposlenih u preduzećima u restrukturiranju i javnom sektoru, iako je nepoželjno sa socijalnog stanovišta, ekonomski je opravdano jer se na ovaj način gase neproduktivna radna mesta.

S druge strane, u privatnom sektoru ne očekujemo značajnije novo zapošljavanje u narednoj godini imajući u vidu mali obim investicija u ovoj godini i predviđenu stagnaciju privrede i u 2014.

Okvir 1. Aktuelne rasprave o izmenama Zakona o radu

Tokom poslednje dve godine u više navrata se raspravljalo o izmenama Zakona o radu, a poslednjih nekoliko meseci intenziviran je rad na ovom pitanju. Iako se često spominje potreba o promeni zakonske regulative kako bi se tržište rada učinilo fleksibilnijim, istraživanja Svetske

1 <http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti/2013/Fiskalna%20Strategija%20za%202014%20godinu%20sa%20projekcijama%20za%202015%20i%202016%20godinu.pdf>

banke¹ i OECD-a² svrstavaju Srbiju negde u sredini u pogledu vrednosti takozvanog Indeksa zakonodavne zaštite zaposlenja (Employment protection index, EPI). Naime, relativno velika zaposlenost u sivoj ekonomiji i ograničeni inspekcijski kapaciteti u zvaničnom sektoru bez sumnje doprinose smanjenju uticaja formalnih pravila na performanse tržišta rada, poboljšavajući tako relativnu poziciju Srbije u najnovijem poređenju sa zemljama OECD-a, ako ne i sa zemljama Jugoistočne Evrope. U svojoj analizi OECD dodatno relativizuje svoje nalaze za Srbiju, ističući da postoje jake indicije da je sprovođenje nekih zakonskih odredbi koje su nominalno veoma striktno zapravo daleko od univerzalnog. Na primer, premda zakon propisuje da jedna osoba može raditi na određeno vreme kod istog poslodavca najduže jednu godinu, ta odredba se masovno ignoriše, uglavnom bez ikakvih sankcija za poslodavce koji je krše.

Upravo odredba koja se odnosi na rad na određeno vreme predmet je sporenja između članova radne grupe za izradu zakona, a i ranije je bila predmet neslaganja na relaciji sindikati-poslodavci - Vlada. Inače, nije jasno da li Vlada ima jedinstven stav prema zakonu, a posebno kako su raspodeljene uloge između Ministarstva privrede i Ministarstva za rad i zapošljavanje. Takođe, sada, kao i u ranijim debatama, postoje razmimoilaženja u stavovima u vezi sa načinom isplate otpremnina, s tim da ovaj put listi dodato i osnivanje agencije za privremeno zapošljavanje.

U vezi sa otpremninama, nacrt novog zakona koji predlaže Ministarstvo privrede predviđa da se otpremnine isplaćuju prema godinama staža kod poslednjeg poslodavca, umesto dosadašnje prakse koja se bazirala na celokupnom radnom stažu. Sindikati su mišljenja da će ova izmena dovesti do lakšeg otpuštanja radnika. Međutim, iako je verovano ova odredba zakona bila usmerena na to da se nesavesni poslodavci spreče da izigraju obaveze prema radnicima koji su ostvarili dugogodišnji staž kod njihovih pravnih prethodnika, mišljenja smo da na ovaj način formulisane otpremnine ne samo da smanjuju ponudu rada, s obzirom da služe kao supstitut za rano penzionisanje, već smanjuju i tražnju za radom imajući u vidu da poslodavci žele da izbegnu visoke troškove raskidanja radnog odnosa radnika sa dužim radnim iskustvom. Ova odredba je do sada predstavljala jednu od standardnih meta kritike Saveta stranih investitora, koji s pravom ističe da ona, između ostalog, podstiče potencijalnu diskriminaciju zapošljavanja starijih osoba tj. lica sa dugogodišnjim radnim iskustvom (Bela knjiga, 2010). Tako na primer, kada poslodavac želi da zaposli osobu koja ima 20 godina radnog iskustva, na samom početku je suočen sa činjenicom da, u slučaju otkaza, ovom pojedincu mora da isplati najmanje 5,5 mesečnih plata. Za firmu u finansijskim teškoćama ovo je vrlo visok izdatak i to će je ili odvratiti od zapošljavanja starije osobe, ili će odustati od smanjenja radne snage i možda otići u stečaj, pošto nije u stanju da isplati tolike otpremnine.

Tako da su do sada svi (a pre svega privatni) poslodavci bili veoma oprezni pri zapošljavanju radnika sa većim radnim iskustvom. S druge strane, ona je otvorila mogućnost za zloupotrebe, posebno u javnom sektoru, gde je došlo do pojave "lovaca na otpremnine" – osoba koje, premeštajući se sa jedne na drugu poziciju u okviru javnog sektora u relativno kratkim intervalima, svaki put dobijajući pun iznos otpremnine prema zakonu ili još povoljnijem posebnom programu. Kako bi se izbegle sve navedene posledice trenutnog rešenja, smatramo da je neophodno da se kroz novi zakon usvoji odredba prema kojoj bi se se otpremnine isplaćivale prema godinama staža kod poslednjeg poslodavca.

Druga odredba zakona oko koje postoje sporenja između članova radne grupe za izmenu zakona odnosi se na trajanje ugovora na određeno vreme. Podsetimo da je Savet stranih investitora još od 2010. godine zagovarao da se ovakva vrsta ugovora produži sa sadašnjih 12 meseci na 3 godine, a ubrzo se i Udruženje poslodavaca pridružilo istom zahtevu. S druge strane, sindikati se protive bilo kakvom produženju trajanja ugovora. U nacrtu novog zakona, ovo je jedna od tačaka koja ima najveći broj alternativnih rešenja: zadržavanje opcije da se ugovor na određeno vreme sklapa samo u izuzetnim uslovima (sezonski poslovi, rad na određenom projektu), ali i njeno napuštanje kako se ne bi ograničili slučajevi u kojima je moguće sklopiti ugovor na određeno vreme. U pogledu trajanja ugovora, čini se da će biti usvojeno rešenje da ugovor na određeno vreme može da traje najduže 2 godine. Postoji mogućnost i da se *duži rad na određeno vreme od trenutnih 12 meseci omogući u slučaju zapošljavanja lica starijih od 52 godine, zatim za*

1 World Bank (2005b). *Doing Business 2006*. Washington, DC.

2 OECD, 2008. *Serbia: A Labour Market in Transition*, Paris: OECD

pojedince koji su duže od godinu dana na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje kao i za novoosnovane poslodavce kako bi se stimulisalo zapošljavanje. Mišljenja smo da je radi postizanja veće fleksibilnosti zapošljavanja potrebno omogućiti da se ugovor na određeno vreme sklapa u redovnim okolnostima, i na period duži od godinu dana.

Najzad, odredbe zakona koje se tiču rada privatnih agencija za privremeno zapošljavanje naišle su na najveći otpor među sindikatima. Iako kod nas privatne agencije služe za iznajmljivanje radne snage već duži niz godina, sadašnji Zakon o radu ne reguliše oblast na odgovarajući način. Stoga, veoma je važno da se sa donošenjem novog zakona dobro uredi postupak osnivanja i izdavanja dozvola za rad agencija, kao i osnovni odnosi na relaciji korisnik (preduzeće) – agencija – zaposleni kako bi se u potpunosti iskoristile dobre strane ovakvih aranžmana. Naime, privatne agencije za posredovanje u zapošljavanju dobijaju na značaju tokom poslednje decenije u razvijenim i zemljama u usponu, a posebno u periodima kada privrede prolaze kroz visoke stope nezaposlenosti duži vremenski period i kada raste percepcija da javne službe za zapošljavanje ne mogu da se bore sa obimom i raznolikošću zadataka koji se pred njih postavljaju. U takvim okolnostima, privatne agencije sve više postaju troškovno efikasan i komplementaran način za vraćanje nezaposlenih na posao.

Kao što smo istakli u Okviru, jedna od spornih tačaka nacrta novog Zakona o radu tiče se ugovora na određeno vreme. Ideja ovog i ostalih nestandardnih oblika radnog angažovanja (kao što je povremeni ili privremeni rad, ugovor o delu) je da se, uz manje troškove, olakša zapošljavanje radne snage u preduzeću. Prema poslednjoj Anketi o radnoj snazi, iz aprila 2013. godine, u Srbiji je 12% zaposlenih radnika radilo na određeno vreme. Procenat je skoro isti za žene i muškarce, a u pogledu nivou obrazovanja ovaj vid radnog angažovanja je najzastupljeniji kod osoba bez škole kao i kod mlađih pojedinaca.

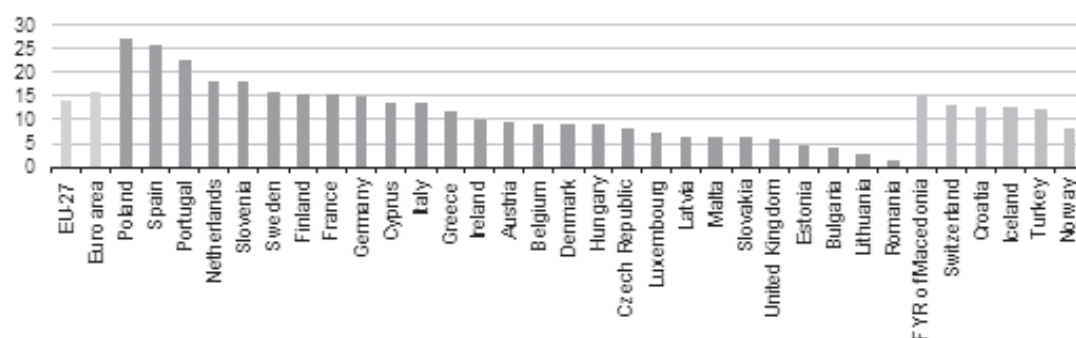
Tabela T3-2. Struktura zaposlenih radnika prema vrsti rada

	April 2013.		Nivo obrazovanja					Starost					
	ukupno	muškarci	žene	bez škole	nizi	srednji	visoki	15-24	24-34	35-44	45-54	55-65	65 i više
Rad na neodređeno vreme	85,4	84,1	87,1	59,6	79,5	84,7	89,2	46,1	75	91	91,2	93,9	54,3
Rad na određeno vreme	12	12,7	11,1	40,4	12,5	12,8	9,9	42,9	21,4	8,3	6,7	4,1	13,3
Sezonski rad	0,9	1,2	0,5	0	3	0,9	0	2,6	1,3	0,5	0,8	0,4	3,4
Povremeni rad	1,7	2	1,4	0	5	1,6	0,9	8,4	2,3	0,2	1,3	1,6	29

Izvor: ARS, april 2013.

Posmatrajući podatke za zemlje Evropske unije (EU), možemo uočiti da se po broju zaposlenih na određeno vreme Srbija nalazi na nivou proseka EU 27. Poljska, Španija i Portugal imaju skoro dvostruko veći broj radnika čiji su ugovori vremenski ograničeni, a od zemalja nekadašnje bivše Jugoslavije, jedino Slovenija ima veći procenat radnika na određeno vreme, oko 18%. U Makedoniji taj broj se kreće oko 15%, dok je u Hrvatskoj broj radnika na određeno vreme kao i u Srbiji blizu 12%.

Grafik T3-3. Broj zaposlenih na određeno vreme u 2012. godini u %.

Source: Eurostat (online data code: lfs_a_etpga)

3. Zaposlenost i zarade

Zarade

Prosečna mesečna bruto zarada realno manja za 0,9% u odnosu na isti kvartal prethodne godine

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, na međugodišnjem nivou prosečna mesečna bruto zarada je nominalno viša za 5,9%, a realno manja za 0,9%. (Tabela T3-2). Prosečna mesečna neto zarada u trećem kvartalu ove godine iznosila je 43.939 dinara ili 385 evra.

Tabela T3-3. Srbija: prosečne mesečne zarade i međugodišnji indeksi, 2008-2013

	Prosečna mesečna zarada (RZS) ¹⁾				Međugodišnji indeksi prosečne mesečne bruto zarade (RZS) ²⁾	
	Ukupni troškovi rada ³⁾ , u din.	Neto, u din.	Ukupni troškovi rada, u evrima	Neto, u evrima	Nominalni	Realni
	1	2	3	4	5	6
2008	47.882	29.174	586	357	117,8	104,8
2009	52.090	31.758	554	337	108,8	100,6
2010	55.972	34.159	543	332	107,5	101,2
2011						
Q1	57.539	35.108	553	338	110,1	97,7
Q2	62.177	37.994	623	381	111,1	97,7
Q3	63.386	38.760	622	380	112,3	101,5
Q4	65.749	40.139	644	393	111,1	102,9
Decembar	72.056	43.887	700	426	111,2	103,9
2012						
Q1	63.846	39.068	591	362	111,0	106,0
Q2	68.140	41.664	600	367	109,6	105,3
Q3	67.457	41.187	577	352	106,4	98,4
Q4	71.452	43.625	630	384	108,7	96,8
Decembar	76.830	46.923	677	413	106,6	95,1
2013						
Q1	67.704	41.419	606	371	106,0	94,6
Q2	72.143	44.248	644	395	105,9	95,9
Q3	71.469	43.939	626	385	105,9	99,1

Izvor: RZS.

Napomene:

1) Podaci za 2008. godinu su korigovani podaci na osnovu proširenog obuhvata uzorka za računanje prosečne zarade, u koji ulaze i plate zaposlenih kod preduzetnika.

2) Međugodišnji indeksi prosečne mesečne bruto zarade za 2008. godinu su obračunati iz prosečnih zarada za 2007. i 2008. na osnovu starog uzorka koji ne uključuje zaposlene kod preduzetnika. Međutim, ovi indeksi jesu uporedivi sa indeksima za 2009. godinu, s obzirom na činjenicu da je pri proširenju uzorka dinamika rasta zarada zadržana, a samo su njihove nominalne vrednosti umanjene za oko 12%.

3) Ukupni troškovi rada predstavljaju ukupno opterećenje poslodavca po radniku, uključujući sve poreze i doprinose, i iznose oko 164,5% neto zarade. Indeksi rasta bruto zarada i ukupnih troškova rada su jednaki jer su ukupni troškovi rada su veći od bruto zarade za fiksnih 17,9%.

U narednoj godini plate u javnom sektoru će biti usklađivane u aprilu za 0,5% dok je za oktobar planirano uslovno povećanje za 1%, koje će biti primenjeno samo ako se do sredine naredne godine uvedu platni razredi u javnom sektoru.

Jedan od ciljeva uspostavljanja centralnog registra zaposlenih u javnom sektoru je da se omogući centralizovan obračun ličnih primanja za zaposlene u republičkoj administraciji i javnim službama. Međutim, preduslov za to je da se prethodno pristupi reformi politike zarada i drugih primanja u javnom sektoru kroz uvođenje standardizovanih platnih razreda, korekciju koeficijenata i načina napredovanja i nagrađivanja zaposlenih.

Posmatrano po delatnostima, u odnosu na prethodni kvartal zarade najviše porasle u sektoru finansija

Posmatrano po delatnostima, kao što se vidi iz Tabele T3-3, u Q3 2013. u odnosu na prethodni kvartal, neto zarade su porasle u pet od ukupno devetnaest sektora i to vrlo skromno. Najveći rast u iznosu od 4,1% beleži sektor finansija i osiguranja, dok u poslovanju nekretninama, rudarstvu i ostalim uslužnim delatnostima neto zarade u Q3 u odnosu na Q2 su porasle za nešto više od 2%.

Najveći pad zarada, u iznosu od 3%, odigrao se u oblasti poljoprivrede, a zatim u oblasti informisanja, 2,7%, a potom među poslovnim subjektima iz domena umetnosti, zabave i rekreacije, 1,6%. U ostalim sektorima zarade su ostale nepromenjene u odnosu na prethodni kvartal.

Na međugodišnjem nivou najveći rast zarada u sektoru informisanja i komunikacija

Tabela T3-4. Realne desezoneirane neto zarade, sektori delatnosti

	Poljoprivreda	Poslovanje nekretninama	Finansije i osiguranje
Q1, 2012	104,6	101,2	106,4
Q2, 2012	99,1	101,2	95,2
Q3, 2012	94,9	94,2	94,4
Q4, 2012	98,1	101,2	98,2
Q1, 2013	99,4	101,1	101,7
Q2, 2013	100,6	98,7	98,5
Q3, 2013	97,6	101	102,6

Izvor: Obračun autora

0,5-2%. Preduzeća u oblasti Informisanja i komunikacija beleže najveći rasta neto zarada, koje su na međugodišnjem nivou povećane za 14,6%. Glavne komponente ovog sektora su izdavačka delatnost, uključujući izdavanje softvera, snimanje filmova i zvuka, emitovanje i proizvodnja radio i TV programa, telekomunikacione aktivnosti i informaciono-tehnološka delatnost.

Sektor rudarstva i delatnost snabdevanja električne energije beleže rast neto zarada od 5% u odnosu na isti kvartal prošle godine, dok je u ostalim sektorima uvećanje plata nezatno i kreće se u intervalu od 0,5 do 2%.

Tabela T3-5. Međugodišnji indeks realnih neto zarada

2011-2013	Rudarstvo	Građevinarstvo	Informisanje i komunikacije	Admin. delatnosti
2011Q1	103,2	99,6	97,1	97,8
2011Q2	99,2	99,2	98,1	96,3
2011Q3	105,3	102,0	108,2	99,6
2011Q4	109,4	101,6	107,6	106,4
2012Q1	105,5	105,4	104,3	105,4
2012Q2	106,2	107,2	116,5	106,1
2012Q3	98,9	94,5	97,1	102,0
2012Q4	102,9	87,6	105,5	96,6
2013Q1	88,5	89,7	95,8	94,6
2013Q2	100,6	89,2	95,9	85,6
2013Q3	105,5	94,5	114,5	88,5

Izvor: Obračun autora

Međugodišnji indeks neto zarada u ovim delatnostima pokazuje da su zarade ostvarene u Q3 2013. bile realno niže u deset od ukupno devetnaest sektora. Najveći pad ostvaren je u administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima, gde je zarada realno manja za 11,5%. Slede sektori snabdevanja vodom i građevinarstva gde su zarade opale za 4% i 5,5%, respektivno (Tabela T3-4). U ostalim sektorima pad realnih neto zarada na međugodišnjem nivou kreće se u intervalu od